

О. В. Чайковський

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЯК ЧАСТИНА ІСТОРІЇ ОНУ

У роботі розглядається історія виникнення й розвитку філософського факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, який у рік 150-річчя ОНУ готується зустріти своє 15-річчя. Приділена увага складним процесам відкриття нової класичної спеціальності й створення першого на півдні й сході України філософського факультету.

Ключові слова: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, філософський факультет, професор А. І. Уйомов, кафедра філософії природничих факультетів, кафедра культурології, кафедра філософії й основ загально-гуманітарного знання.

Майже п'ятнадцять років філософський факультет існує в ОНУ, розвивається разом з нашим славетним університетом.

З 90-х років ХХ ст. у викладанні філософії в Одеському університеті почалася нова епоха. В 1990 р. відбулися структурні зміни в організації викладання філософії. На базі кафедр філософії гуманітарних факультетів та атеїзму, етики та естетики виникла нова кафедра – кафедра філософії і основ загально-гуманітарного знання під керівництвом доц. О. Ф. Погорелова. Ця кафедра увійшла до складу філологічного факультету ОДУ.

В 1990 році кафедра філософії природничих факультетів як співорганізатор провела на базі ОДУ Всесоюзну наукову конференцію – ІV читання пам'яті академіка Б. М. Кедрова у співпраці з науковцями Інституту філософії АН України, Інституту філософії АН СРСР, Інституту історії природознавства й техніки АН СРСР та інших наукових установ.

Водночас кафедра філософії природничих факультетів підготувала обґрунтування необхідності відкриття в ОДУ спеціальності «Філософія». Обґрунтування базувалося на аналізі кадрового складу викладачів філософії півдня України, у тому числі на аналізі базової освіти викладачів, на їх віковому складі і таке інше. ОДУ направив відповідне клопотання у Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР.

Незабаром до ОДУ надійшло Рішення колегії Міністерства «Про підготовку та підвищення кваліфікації викладачів суспільних і гуманітарних наук у вищих та середніх навчальних закладах республіки»

(№ 4-2/230 від 25 квітня 1990 р.). У рішенні зокрема говорилося: «4.2. Вважати за доцільне, за погодженням з Львівським і Одеським університетами, протягом 1990-1991 рр. ввести в цих вузах підготовку спеціалістів з філософських дисциплін».

Це рішення з ентузіазмом зустріла кафедра філософії природничих факультетів й частина викладачів кафедри філософії і основ загальногуманітарного знання, але, на жаль, на відміну від Львівського університету, в Одеському університеті спеціальність «Філософія» не була відкрита. На той момент не всі філософи ОДУ були готові включитись до будівництва нових освітніх перспектив.

Викладачі кафедри філософії природничих факультетів повернулися до цієї ідеї у січні 1995 р. Після всебічного обговорення почалась велика робота по підготовці пакету документів для ліцензування спеціальності, у якій приймали участь всі викладачі й співробітники кафедри: сумісник проф. А. І. Уйомов, доценти Л. М. Терентьева, К. М. Ляльчук, В. П. Бельдій, Р. О. Щетникова, В. А. Дьяков, С. С. Федорко, Г. Т. Паламарчук, старший викладач С. Г. Воробйов, старший лаборант Л. Н. Нечаєва та інші. В цій важкій справі одеських філософів підтримав декан гуманітарного факультету Києво-Могилянської Академії проф. В. С. Горський. В Одеському університеті ініціативу філософів підтримав тодішній декан хімічного факультету доц. В. І. Нікітін. На той момент кафедра філософії природничих факультетів була прикріплена саме до хімічного факультету. Він навіть фінансово підтримав процес оформлення нового напрямку (цей факультет мав свій субрахунок завдяки значній кількості іноземних студентів). Ця допомога була особливо важлива в той момент, коли заробітна платня сплачувалась із затримкою у декілька місяців. А для відкриття нової спеціальності я був вимушений їздити у відрядження 8 разів!

30 травня 1995 р. рішенням Міжгалузевої акредитаційної комісії спеціальність «філософія» пройшла ліцензування. Наказом ректора ОДУ № 21-02 від 5 липня 1995 р. було створено Філософське відділення на хімічному факультеті (завідувач – завідувач кафедри філософії природничих факультетів – доц. О. В. Чайковський). На новому відділенні планувалася й була реалізована програма широкої гуманітарної підготовки, яка поєднувалася з поглибленим вивченням іноземної мови й широкою комп'ютерною підготовкою. В організації навчального процесу була запроваджена 100-бальна рейтингова оцінка знань студентів (вперше в ОДУ) й скорочено до 30 годин тижневе аудиторне навантаження студентів (вперше в ОДУ). Ці новації стали нормою вузівського життя України тільки через 10 років.

Створення філософського відділення викликало великий ентузіазм серед абітурієнтів Півдня України. В перший же рік набору на спеціальність «філософія» конкурс виявився другим серед 33 спеціальностей в ОДУ (4,7 особи на місце). Було прийнято на I курс 25 студентів денного й 23 студенти заочного відділень, у тому числі 38 – на контрактній основі. Це був перший прийом на спеціальність «Філософія» на півдні й сході України.

Вважаю за необхідне зауважити, що ми, фактично, перші в Україні зробили Філософію «контрактною» спеціальністю. Багато років ми приймали на перший курс до 70-90% студентів-контрактників, у той час, як у більшості вузів значна кількість філософів-контрактників з'явилася значно пізніше. У 2002 році зробили «контрактною» спеціальністю й культурологію. Так, в 2014 році ми прийняли на I курс цієї спеціальності більше студентів-контрактників, ніж у будь-якому іншому вузі України.

В 1996 році філософське відділення було приєднано до Інституту соціальних наук ОДУ, де й перебувало до 2000 року. Керівництво ІСН (директор – професор І. М. Коваль) створило всі умови для розвитку філософського відділення та його традицій, надало йому велику самостійність, що дозволило згодом створити філософський факультет. Після приєднання до ІСН кафедра філософії, що работала на той момент у складі ІСН, влилася до складу кафедри філософії природничих факультетів, а її завідувач професор О. А. Івакін перейшов на посаду професора на нашу кафедру. Таким чином, кафедра філософії природничих факультетів об'єднала таких відомих спеціалістів як професори А. І. Уйомов, О. А. Івакін, доценти Л. М. Терентьева, К. М. Ляльчук, В. П. Бельдій, Р. О. Щетникова, В. А. Дьяков, С. С. Федорко, К. В. Ушакова, Е. І. Мартинюк та інших. В 1999 р. до колективу кафедри був запрошений зі Львову відомий спеціаліст з історії української й польської філософії проф. М. М. Верніков.

В 1998 р. філософське відділення отримало нове приміщення – четвертий поверх в університетському будинку за адресою: вул. Новосельського, 64, де й нині розташований філософський факультет.

У червні 1999 р. були урочисто вручені перші дипломи філософів-бакалаврів, а в 2000 р. – перші дипломи філософів-спеціалістів.

2000 рік став переломним для філософського відділення Одеського університету. В цьому році викладання культурологічних дисциплін в університеті та їх викладачі були зібрані на філософському відділенні. Водночас, не в перший раз, було поставлено питання про створення філософського факультету. Для цього були всі підстави – наявність творчого та високопрофесійного колективу, багаторічна праця міцних наукових

шкіл професорів А. І. Уймова й І. Я. Матковської, необхідна матеріальна база та очевидний інтерес абітурієнтів до професійної філософської підготовки. Бажання керівництва філософського відділення створити окремий факультет було підкріплене вираженою потребою абітурієнтів: в 2000 році на спеціальність «філософія» був зафіксований найвищий конкурс на місця держзамовлення серед усіх 37 спеціальностей університету за останні роки – 10,2 особи на місце. На денне відділення було прийнято 76 студентів, а на заочне – 104, у тому числі 165 контрактників (92%). Ідею створення філософського факультету підтримав у своєму вітанні, у зв'язку з першим випуском спеціалістів-філософів на півдні й сході України, Міністр освіти і науки України, доктор філософських наук, академік НАН України Василь Григорович Кремень.

26 вересня 2000 р. Вчена рада ОНУ ім. І. І. Мечникова одностайно вирішила клопотати перед Міністерством освіти й науки України про створення філософського факультету ОНУ, а 6 жовтня Міністр підписав наказ № 475 «Про створення філософського факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова». Деканом факультету був обраний автор цієї статті.

В 2001 році була збільшена ліцензія на підготовку фахівців за спеціальністю «Філософія»; спеціальність була акредитована на термін 10 років. У тому ж році була ліцензована друга спеціальність факультету – «Культурологія». У 2003 році була ліцензована магістратура зі спеціальності «Філософія».

Перший рік існування факультету ознаменувався декількома університетськими рекордами, зокрема найвищим конкурсом серед усіх 36 спеціальностей університету за останні роки і серед усіх філософських спеціальностей України – 9,4 абітурієнта на 1 місце при середньому конкурсі в ОНУ – 3,0. Й абсолютний рекорд: найбільша кількість студентів-філософів, прийнятих на I курс, серед усіх філософських спеціальностей України за всі роки їх існування – 198 студентів (82 студенти денної форми навчання й 116 студентів заочників), у тому числі 173 контрактника (87%). На цьому ж прийомі до ОНУ були зараховані перші студенти-культурологи заочної форми навчання.

В 2002 році розпочався прийом на спеціальність «Культурологія» на денне й заочне відділення. Спеціальність «Культурологія» зайняла II місце в ОНУ (після спеціальності «Філософії» у 1995 році) – 3,9 абітурієнта на 1 місце держзамовлення по конкурсу у рік відкриття спеціальності.

В тому ж у 2002 році на базі філософського факультету було створено кафедру культурології за рахунок частини викладацького складу кафедри філософії природничих факультетів. З моменту заснування, протя-

гом майже десяти років, кафедрю очолював доктор філософських наук, професор, академік Української академії політичних наук, Заслужений діяч науки і техніки України, директор Інституту філософії, логіки і соціології Львівської філософської спілки «Cogito» Марат Миколайович Верніков. Під його безпосереднім керівництвом кафедра активно займалася науковою, навчальною та науково-методичною роботою. Також під керівництвом М. М. Вернікова разом з колегами з Інституту філософії, логіки і соціології Львівської філософської спілки кафедра бере активну участь у підготовці та виданні періодичної фахової наукової збірки «Філософські пошуки», яка почала своє існування ще в 1997 році і головним редактором якої протягом всіх цих років був М. М. Верніков. І саме завдяки його ініціативі та духовній непохитності, за останні десять років було видано понад 30 томів журналу [*1-3*]. У цей час факультет, за його ініціативою, встановлює постійні наукові зв'язки з зарубіжними науковими закладами, і зокрема, з Інститутом філософії Жешувського університету (Польща). За роки керівництва М. М. Вернікова кафедра, разом з факультетом, бере активну участь у підготовці та проведенні міжнародних та всеукраїнських наукових філософсько-культурологічних конференцій, серед яких найбільш вагомими і плідними були: Міжнародна наукова конференція «Філософські проблеми гуманізації освіти» (травень 2002 р.), Міжнародна наукова конференція «Філософська і культурологічна думка в Україні в контексті сучасного світового соціокультурного процесу» (24-25 червня, м. Одеса і 1-2 липня 2004 р., м. Львів); Міжнародна конференція філософів слов'янських країн «Філософія в культурах слов'янських народів» (червень 2007 р., Польща, м. Жешув) та інші.

У 2006 року ОНУ імені І. І. Мечникова отримав ліцензію МОН України на підготовку фахівців за спеціальністю 7.02010101 «Культурологія». А вже через рік, у 2007 році, за ініціативи М. М. Вернікова, викладачів кафедри та філософського факультету була відкрита аспірантура за спеціальностями: 26.00.01 – теорія та історія культури, 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури.

Після М. М. Вернікова, у 2011 році, кафедру очолила д. мист., проф. А. П. Овчиннікова. Під її керівництвом тривала робота за всіма зазначеними напрямками. У 2012/2013 навчальному році виконувачем обов'язків завідувача кафедри культурології успішно працювала доц. Ушакова Клара Вікторівна.

Під керівництвом заступника декана з культурологічного відділення канд. філос. н., доц. кафедри К. В. Ушакової був здійснений великий

обсяг роботи з підготовки документів для ліцензування магістратури за спеціальністю 8.02010101 «Культурологія» (2012 р.), а також для її акредитації. У січні 2014 р. успішно пройшла акредитація магістратури. У лютому 2014 р. перші магістри-культурологи отримали дипломи.

На теперішній час, з вересня 2013 року, кафедру очолює канд.філол. н., д.філос.н., доц. О. К. Соболевська. Вона веде активну наукову, методичну та навчальну роботу. Сфера її наукових інтересів стосується проблем теорії та філософії культури, і зокрема, філософії культури Срібного віку. О. К. Соболевська має понад 50 наукових праць, у тому числі й за межами України.

На 2014–2015 навчальний рік до складу науково-педагогічних кадрів кафедри входять: завідувач кафедри – д. філос. н., доц. О. К. Соболевська, д.філос.н., проф. Л. М. Богата, канд.філос.н., доц. К. В. Ушакова (зам. декана по культурологічному відділенню), канд.філос.н., доц. І. В. Сумченко, канд. мист., доц. М. В. Русяєва, канд. мист., доц. О. В. Наконечна, канд. філос. н., доц. О. Ю. Білянська, канд.мист., ст.викл. Т. І. Уварова, канд. філос.н., доц. В. Л. Левченко, канд. іст. н, доц. В. В. Багацький, канд.філос.н., доц. О. П. Чорба та ст. викладачі: О. І. Лопуга, Г. М. Пасіниченко й Ю. О. Ушакова.

Кафедра філософії природничих факультетів – найстаріша кафедра філософського факультету (існує з 1981 р.; з 1988 р. завідувач – доц. О. В. Чайковський). Кафедра, яка очолила роботу зі створення філософського відділення й філософського факультету – найбільша кафедра факультету. Зараз на ній працює 18 викладачів, у тому числі доктори наук, професори Л. М. Терентьєва, І. В. Голубович (до 2013 р.), О. А. Довгополова, С. П. Шевцов, кандидати наук, доценти О. С. Петриківська, К. М. Ляльчук, Е. І. Мартинюк, В. А. Кравченко, О. В. Ніколенко, І. І. Старовойтова, О. Т. Загребельна, Ф. А. Тихомирова, К. В. Райхерт, Г. Т. Паламарчук, В. В. Готинян та інші, ст. викл., канд. н. Н. Ю. Кругляк, ст. викладачі С. Г. Воробйов й Н. І. Чекан.

В 1993 році кафедра мала найбільше у світі представництво однієї кафедри на ХІХ Всесвітньому філософському конгресі в Москві (7 викладачів).

В 1996 році кафедра виграла грант Фонду Джона Темплентона за курс «Наука і теологія» (розробник – доц. О. В. Ніколенко), який був виконаний у 1996-1997 рр.

В 1999 році кафедра отримала від Фонду Джона Темплентона «Грант розвитку» за постійне вдосконалення курсу «Наука і теологія» впродовж декількох років.

У 2005 році кафедра філософії природничих факультетів отримала Академічний грант для вузівських кафедр Інституту відкритого суспіль-

ства Центральноєвропейського університету, виборовши перемогу у змаганні серед 12 кафедр України, Росії і Молдови.

Кафедру філософії і основ загально гуманітарного знання з 1990 р. очолював к. філос. н. доц. О. Ф. Погорелов. У 2000 р. при створенні факультету кафедра перейшла з філологічного факультету до складу філософського факультету. Останні роки виконує обов'язки завідувача кафедри к. філос. н., доц. С. Г. Секундант, який завершує роботу над докторською дисертацією. У складі кафедри – д.філос.н., проф. І. Я. Матковська, д.філос. н., проф. І. В. Голубович, канд. філос. н., доц. М. В. Карпенко, к. істор. н., доц. Н. П. Бевзюк, к. філос. н., доц., проф. кафедри О. Ф. Погорелов, беззмінна голова профспілкового бюро факультету, ст. викл. Л. В. Можегова, ст. викл. С. О. Галиновський.

Багато років на кафедрі працював найстаріший викладач факультету, д. істор. н., проф. Лобазов Петро Кузьмич, який зустрів своє 90-річчя за кафедрою в аудиторії університету. Декілька років на кафедрі плідно пропрацював за сумісництвом д.філос.н., завідувач кафедри філософії і методології науки ОНПУ, проф. А. Ю. Цофнас.

З 2011 року викладачі філософського факультету працюють над комплексною факультетською науковою темою «Дослідження філософсько-методологічних, культурологічних та теоретико-системних аспектів знання та пізнання» № держреєстрації – 011U005724. Науковий керівник – декан, доц. О. В. Чайковський.

Викладачі факультету увійшли до складу авторських колективів базових підручників для студентів ВНЗ, підготовлених за рішенням МОН України. Це, зокрема, «Філософія: базовий підручник для студентів ВНЗ» [*4*] та «Культурологія: базовий підручник для студентів ВНЗ» [*5*]. Викладачі філософського факультету взяли участь також у підготовці підручника «Религиеведение» (Харків: Одисей, 2005) за редакцією професора факультету П. К. Лобазова. Підручник вийшов з грифом МОН України й перевидавався *6*.

В 2002 році на філософському факультеті ОНУ імені І. І. Мечникова значними нашими з професором М. М. Верніковим зусиллями була відкрита Спеціалізована вчена рада Д 41.051.09 для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук за філософськими спеціальностями 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії та 09.00.02 – діалектика та методологія пізнання. Необхідність в існуванні такої ради обумовлена потребами кількох десятків вищих навчальних закладів Півдня України у фахівцях вищої кваліфікації з філософських спеціальностей. Можливість відкриття була обумовлена великим науковим

потенціалом факультету, значною кількістю докторів філософських наук на факультеті й в ОНУ.

Першим головою вченої ради був професор Марат Миколайович Верніков. З жовтня 2011 року Спеціалізовану вчену раду очолює д. філос. н., проф., відома представниця одеської школи системних досліджень Людмила Миколаївна Терентьєва. Вченими секретарями ради працювали доцент кафедри культурології, канд. філос. н. Ірина В'ячеславівна Сумченко (2002-2010 рр.) та доцент кафедри філософії природничих факультетів, канд. філос. н. Ірина Іванівна Старовойтова (з 2011 року по теперішній час).

На засіданнях Спеціалізованої вченої ради Д.41.051.09 було захищено 8 докторських дисертацій, зокрема, за спеціальністю 09.00.02 – В. Л. Петрушенко (2003), С. М. Повторєва (2011), О. І. Афанасьєв (2013) за спеціальністю 09.00.03 – І. Д. Денісенко (2005), О. А. Довгополова (2008), І. В. Голубович (2009), І. А. Доннікова (2012), С. П. Шевцов (2013). Загальна кількість захищених кандидатських дисертацій – 31, серед них – за спеціальністю 09.00.02: О. М. Барановська (2004), А. О. Нерубаська (2005), В. В. Готинян (2005), Р. П. Даниляк (2007), О. С. Петриківська (2007), Н. В. Бородіна (2007), Г. В. Рабокоровка (2008), Н. Ю. Муравенко (2008), О. І. Куцос (2010), Є. М. Іванова (2012), Ю. М. Луговцев (2013), Ф. А. Тихомірова (2013), К. В. Райхерт (2013), Д. М. Ляшенко (2013), О. В. Пурцхванідзе (2013) та за спеціальністю 09.00.03.: В. В. Козачинська (2004), Н. В. Веселаго (2004), Л. І. Саввіна (2004), О. Ю. Білянська (2006), В. С. Безнісько (2006), О. Л. Просолович (2006), Т. М. Чернега (2006), В. М. Копа (2006), О. П. Чорба (2007), В. О. Ткачова (2008), К. Ж. Саргсян (2009), О. В. Скалацька (2010), Т. О. Крижановська (2010), Ю. М. Мельник (2011), О. Ф. Гольд (2012), Н. А. Хмелевська (2013).

Робота Спеціалізованої вченої ради стимулювала й підготовку власних спеціалістів вищого рівня на філософському факультеті ОНУ імені І. І. Мечникова. У 2004 році відкривається докторантура філософського факультету, в якій починають працювати викладачі філософського факультету та спеціалісти, направлені в цільову докторантуру іншими навчальними закладами. Серед докторантів філософського факультету можна назвати О. А. Довгополову, І. В. Голубович, О. К. Соболевську, І. А. Доннікову, С. П. Шевцова. В 2005 році до докторантури факультету вступив перший докторант з Європейської Співдружності (вперше в ОНУ за 20 років) – громадянка Польщі Єва Муха-Шаєк, яка після проходження необхідних процедур узгодження захищатиметься у вченій раді філософського факультету.

В 2008 році почалися захисти докторських дисертацій випускниками докторантури філософського факультету. Першою докторську дисертацію захистила О. А. Довгополова. Другою, у 2009 році, І. В. Голубович. У 2012 році – О. К. Соболевська й І. А. Доннікова; у 2013 році – С. П. Шевцов. Всі доктори, за винятком І. А. Доннікової, яка була у цільовій докторантурі, успішно працюють на факультеті. Докторантура філософського факультету відзначилася 100% ефективністю: всі випускники докторантури, що є громадянами України, успішно захистили дисертації.

Всього за період 2004-2014 років випускники докторантури, аспірантури факультету й викладачі факультету захистили 40 дисертацій.

Філософська освіта від початку існування філософського відділення, а потім – філософського факультету викликала щирий інтерес серед абітурієнтів. Ми вже наводили цифри конкурсу в перші роки існування відділення та факультету. Додамо, що, зокрема, у 2010 р. середній конкурс на напрями підготовки факультету досяг 16,4 абітурієнтів на місце – це найвищий середній конкурс в університеті. Середній конкурс за 2006-2010 рр. також був найвищим в ОНУ. Рекордної кількості першокурсників денного відділення факультет досяг у рік свого десятиріччя, в 2010 році, коли на факультет було зараховано 110 студентів денної форми навчання, у тому числі 80 контрактників.

Від перших років існування філософського відділення приділялася велика увага студентському науковому життю. Для створення в студентів відчуття причетності до славетних філософських традицій Одеси в 1995 році було започатковано нагородження найкращих студентів-філософів стипендією імені випускника й приват-доцента Новоросійського університету, вченого зі світовим ім'ям Георгія Флоровського. За період існування стипендії нею було нагороджено 35 студентів філософського факультету.

В 1998 році була проведена студентська наукова конференція – І Наукові читання пам'яті Георгія Флоровського. Ці читання стали традиційними й проводяться щорічно. У 2001 році Читання пам'яті Георгія Флоровського були вперше проведені як Всеукраїнська студентська наукова конференція студентів-філософів – ІV наукові читання пам'яті Георгія Флоровського. З 2012 р. Читання проводяться як Всеукраїнська наукова конференція студентів й аспірантів філософських факультетів.

Матеріали читань пам'яті Георгія Флоровського опубліковано: вишло вже три збірки тез учасників читань різних років. Матеріали читань також розміщуються на сайті факультету.

Філософський факультет неодноразово ставав майданчиком для загальноукраїнських студентських наукових заходів. Так, за наполегливою ініціативою факультету (заявки подавалися у 2001, 2002 та у 2003 роках) на базі філософського факультету в 2004-2006 рр. проводились три перші в історії України Всеукраїнські студентські олімпіади зі спеціальності «Філософія» (II тури). На I Олімпіаді наші студенти завоювали 3 дипломи з 6 можливих.

У 2007-2008 рр. за дорученням МОН наш факультет проводив Всеукраїнські конкурси студентських наукових робіт з філософських наук. Наші студенти завоювали 6 дипломів з 17 можливих.

У 2011 році Міністерство освіти та науки України знов надало Філософському факультету право проводити II тури Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт з філософських наук у 2012-2015 роках, які були успішно проведені. Таким чином, філософський факультет за останні 12 років провів за дорученням МОН 9 Всеукраїнських студентських змагань, до того ж без єдиної апеляції! Це, мабуть, всеукраїнський рекорд.

За межами факультету наші студенти неодноразово отримували нагороди на студентських наукових змаганнях. Так, наприклад, в 2001 р. студент-філософ III курсу І. Козленко завоював II місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді з культурології, в 2002 р. студентка-філософ III курсу Є. Підвисоцька завоювала перше місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді з культурології. У 2015 році студентка В. Маляренко зайняла II місце на Всеукраїнській олімпіаді студентів-філософів у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Всього студенти філософського факультету за час його існування здобули 27 дипломів на Всеукраїнських студентських наукових олімпіадах й конкурсах.

Суспільне життя студентів філософського факультету традиційно багате та наповнене. Ще у 1997 році були започатковані свята філософського відділення – День факультету (30 травня) і День Діогена Одеського (19 грудня), які стали традиційними. День факультету був пов'язаний з днем, коли було прийнято рішення про ліцензування спеціальності. Дату Дня Діогена визначили за бажанням студентів й викладачів.

1-5 жовтня 2001 р. був проведений перший святковий Тиждень факультету, у тому числі День факультету, присвячений першій річниці його народження. З цього року ці заходи стали проводитися на початку жовтня у зв'язку з датою народження факультету.

11 грудня 2002 року було проведено перше святкування Дня культуролога – свято, започатковане першим курсом студентів-культурологів

денного відділення. На цьому Дні культуролога вперше прозвучав Гімн філософського факультету, написаний першокурсниками.

Кожен святковий День – це концерт, підготовлений студентами факультету. Добрим подарунком до 15-річчя факультету стала перемога факультету – I місце на Огляді-конкурсі творчих колективів інститутів та факультетів ОНУ 2014 року, присвяченого 150-річчю нашого університету.

Колектив філософського факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова є дуже творчою науковою співдружністю. Саме тому, наукові ініціативи дослідників філософського факультету відомі далеко за межами не тільки Одеси, але й нашої країни. На базі факультету плідно працюють декілька дослідницьких та науково-освітніх центрів й семінарів, в роботі яких беруть участь представники різних кафедр факультету.

Найвідомішою є Школа системних досліджень, логіки й методології науки. В який би куток світу не потрапив філософ з Одеси, колеги за цехом можуть запитати його, як розвивається зараз славетна школа системних досліджень, що виникла в нашому місті в 60-ті роки ХХ ст. На багато десятиліть ім'я нашого міста стало пов'язаним саме з ім'ям засновника школи – Авеніра Івановича Уйомова (1928-2012).

Професор А. І. Уйомов створив школу системних досліджень, що базується на параметричній загальній теорії систем. А. І. Уйомов відомий як автор чотирьох теорій: теорії категорій (що знайшла відображення в фундаментальному труді «Вещи, свойства и отношения»), теорії висновків по аналогії, девіантної логіки (мова тернарного опису), параметричної загальної теорії систем [*7-13*].

Авеніру Івановичу Уйомову присвячена окрема стаття в цієї збірці.

На філософському факультеті працює колектив однодумців, що продовжують розвиток параметричної загальної теорії систем в наш час. Серед учнів та послідовників А. І. Уйомова на філософському факультеті можна назвати проф. Л. М. Терентьєву, декана філософського факультету, доц. О. В. Чайковського, доцентів К. В. Райхерта, Ф. А. Тихомірову, ст. викл. С. О. Галиновського. Серед аспірантів філософського факультету постійно є продовжувачі ідей параметричної загальної теорії систем.

Сьогодні школа параметричної загальної теорії систем розвивається не тільки в рамках філософського факультету ОНУ, але й інших вищих навчальних закладах. Учні та послідовники проф. А. І. Уйомова працюють в Одеському політехнічному університеті (завідувач кафедри філософії і методології науки, проф. А. Ю. Цофнас, к.філос.н. Д. М. Ля-

шенко), Національному університеті «Одеська юридична академія» (проф. Л. М. Сумарокова), Одеській національній академії зв'язку (проф. Л. Л. Леоненко) та інші.

Роботу Центру дослідження української культури імені Степана Балея, відомого українського і польського психолога, педагога, філософа спрямовано на вивчення спадку Львівсько-Варшавської школи в цілому та Степана Балея, зокрема. Завдяки наполегливій праці центру на чолі з М. М. Верніковим, а також співпраці Львівської філософської спілки, Інституту філософії, логіки і соціології цієї спілки та Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у 2002 році розпочалося перше українське академічне видання зібрань праць вченого у 5-ти томах [*14-15*]. Іншим напрямом цієї наукової діяльності кафедри стає проведення у 2005 році Міжнародної наукової конференції «Степан Балея і проблеми становлення сучасної культури виховання. Філософія, культурологія, психологія, педагогіка» до 120-річчя від дня народження вченого. Філософська-культурологічна діяльність Степана Балея стає тим простором, в межах якого безпосередньо здійснюється наукова робота і самого М. М. Вернікова [*16-17*]. Данину своєї вдячності керівнику Центру дослідження української культури імені Степана Балея дослідники філософського факультету виразили в збірці «Посвящення Марату», створеного в пам'ять М. М. Вернікова в 2012 році.

Науково-дослідний й освітній Центр імені Г. В. Флоровського був створений у 2009 р. за ініціативою канд. філос. н. О. С. Петриківської та д. філос. н. І. В. Голубович. Ми вже казали, наскільки значущим є ім'я Георгія Васильовича Флоровського (1893-1979) для філософського факультету. Тому не дивно, що саме центр його імені виявляється одним з найактивніших.

Центр вивчає традиції Новоросійського університету в сфері класичної гуманітарної освіти. Особлива увага приділяється вивченню, популяризації і розвитку досвіду і результатів досліджень у царині візантистики, які проводилися в Новоросійському університеті (1865-1920).

Центр здійснює підготовку та видання монографій, збірників статей, методичної літератури, бібліографічних каталогів, довідників тощо, присвячених творчій спадщині вчених ІНУ.

Особливої уваги заслуговує серія зустрічей, присвячених долям випускників Новоросійського університету в радянську епоху, а також одеських вчених – пасажирів «філософського пароплава» 1922 року. Їх провів активний учасник Центру відомий одеський історик, канд.іст.н. В. Левченко.

Центр працює в тісній взаємодії з Науковою бібліотекою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. В бібліотеці проводяться засідання Центру, які, як правило, супроводжуються тематичною книжковою виставкою з фондів бібліотеки, презентацією інформаційно-освітніх проектів у сфері гуманітаристики. За ініціативою Центру, бібліотекою були підготовлені такі виставки: «Візантологія в Новоросійському університеті та у фондах НБ ОНУ: історія і сучасність», «Філософія в Новоросійському/Одеському університеті», «Скарби єврейського народу у фондах Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова», «Богослов'я в структурі університетської освіти. Досвід Новоросійського університету (за фондами Наукової бібліотеки ОНУ)».

Центр ініціював організацію в ОНУ викладання академічної юдаїки. Партнерами ОНУ в реалізації цього освітнього напрямку стали Ізраїльський культурний центр у м. Одесі й Центр Чейза (Єврейський університет Єрусалиму).

Важливою частиною роботи Центру є організація і проведення науково-освітніх семінарів, присвячених інноваційним методам викладання у вищій школі. Було проведено два семінари: «Діалог культур у гуманітарній освіті: норми, цінності, практики» (червень 2012) та «Діалог у добу секуляризму» (червень 2013). В семінарах брали участь представники як вітчизняної, так і зарубіжної науки.

Під проводом Центру імені Георгія Флоровського здійснюється також програма вивчення ще одного надзвичайного представника традиції Новоросійського університету Петра Михайловича Біцилли (1879-1953 рр.). Цей напрямок роботи центру координує проф. кафедри природничих факультетів О. А. Довгополова. В 2009 р. було проведено читання пам'яті П. М. Біцилли, результати роботи яких було опубліковано в збірці «Curriculum vitae» [*18*]. У жовтні 2013 р. в рамках започаткованого співробітництва з болгарськими колегами було проведено круглий стіл «Феномен університету та долі гуманітарних традицій (пам'яті П. М. Біцилли та Г. В. Флоровського), в якому окрім одеських дослідників брали участь болгарська дослідниця Т. Галчева, онука П. М. Біцилли Н. А. Галь та італійський дослідник російської емігрантської думки М. Талалай.

Біографічний науковий семінар факультету з виявлення евристичного потенціалу біографічного підходу в гуманітарних дослідженнях започаткувала професор кафедри філософії та загально-гуманітарного знання Ірина Яківна Матковська наприкінці 90-х років ХХ ст. Постійно діючий семінар представників одеської філософської спільноти (засідання

відбувалися раз на місяць на базі філософського факультету) ставав площадкою для організації значних міжнародних конференцій, присвячених як загальним проблемам біографістики, так і дослідженням спадку відомих представників культури в перспективі біографічного бачення. Так, в 2001 р., було організовано конференцію «Творчість Ф. М. Достоєвського та сучасний літературний процес», в 2002 р. – «Творчість М. В. Гоголя та сучасний літературний процес», в 2005 р. – «Сучасні проблеми вивчення теоретичної спадщини М. М. Бахтіна». Крім того, було проведено три конференції під спільною назвою «Біографічний метод в сучасному гуманітарному знанні» (2003, 2004, 2006 рр.). Конференції збирали учасників не тільки з України, але й Росії, Польщі, Німеччини, Словаччини.

За результатами роботи семінару були підготовані збірки наукових праць. Матеріали конференції «Сучасні проблеми вивчення теоретичної спадщини М. М. Бахтіна» було опубліковано в окремому випуску наукового часопису «Докса». Пізніше для публікації матеріалів роботи семінару було створено збірку «*Curriculum vitae*», два випуски яких [*18-19*] були підготовлені професорами О. А. Довгополовою та І. В. Голубович.

В роботі біографічного семінару брали активну участь учні І. Я. Матковської – Н. В. Веселаго, І. В. Голубович, О. А. Довгополова. Результатом роботи І. В. Голубович в цьому напрямку стала публікація монографії «Биография: силуэт на фоне Humanities (Методология анализа биографии в социогуманитарном знании)» [*20*] та захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук на тему «Біографія як соціально-культурне явище (філософський та методологічний аналіз)» в 2009 р. Сьогодні до навчального плану філософського факультету увійшов авторський курс І. В. Голубович «Основи теоретичної біографістики».

Поступово дослідницькі ініціативи учасників біографічного семінару вплилися до роботи Центру імені Георгія Флоровського.

Одним з найвідоміших в Україні наукових центрів є Центр компаративістських досліджень релігії, створений у перший рік існування філософського факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та плідно працюючий під керівництвом канд. філос. н., доц. Едуарда Івановича Мартинюка. З початку своєї роботи науково-дослідний центр «Компаративістських досліджень релігії» філософського факультету ОНУ сформулював як своє головне завдання – дослідження сучасних тенденцій в релігійному житті світу. Аналіз цих тенденцій дозволив сформулювати загальну концепцію та вжити відповідну термінологію для подальшого виокремлення та визначення конкретних трендів

у релігійному розвої сьогодення під назвою «Конвергентні процеси у релігійному житті другої половини ХХ – початку ХХІ сторіччя». Саме поняття «конвергентні процеси в релігійному житті другої половини ХХ сторіччя» для широкого наукового загалу ми почали вживати ще з середини останнього десятиріччя минулого століття.

У 2001 році проект «Філософсько-теологічне дослідження діалогу між наукою і релігією та його вплив на процес демократизації в Україні», підготовлений колективом науково-дослідного центру «Компаративістські дослідження релігії» разом з Одеською богословською семінарією, було відзначено грантом Фонду Джона Темплтона (John Templeton Foundation)», відомим у світі центром «Теології та природознавства» (CTNS), що сприяє творчій взаємодії між сучасною теологією та науками про природу. Проект було підтримано програмою, яка присвячена створенню нових релігієзнавчих курсів у вищих навчальних закладах.

Відповідно проекту, його виконавці підготували спецкурси «Конвергентні процеси в релігійному житті другої половини ХХ століття», що вже більше 12 років викладається студентам філософського факультету та курс «Формування правової свідомості в православних країнах», який використовується при підготовці філософів та студентів університету з інших спеціальностей. Були також підготовлені матеріали для проведення занять з проблем «Діалог науки та релігії у філософській спадщині О. Ф. Лосева», «Філософія томізму в теоретико-системному контексті», «Міжконфесійний діалог в сучасній Україні», «Проблема детермінізму та індетермінізму в науці, теології і філософії», та «Наука і теологія».

Проведені соціологічні дослідження з проблем співвідношення світської та релігійної освіти в Україні: ставлення до релігії учнів старших класів аналізувались професором П. К. Лобазовим.

За проектом також були створено чотири телепрограми «Наша віра» (доцент К. В. Ушакова), які демонструвались на різних каналах регіону.

Найбільше уявлення про напрямки діяльності центру демонструють постійне видання збірок праць «Компаративістські дослідження релігії» та інші публікації, що підготовлені співробітниками цього наукового закладу, та вченими з інших регіонів України і Росії.

Разом з Одеською науковою національною бібліотекою імені М. Горького надруковано науково-допоміжний бібліографічний показник [*21*].

За період діяльності співробітниками центру були захищені дисертації з філософії: М. В. Пальчинська «Віртуалізація у релігійному житті сучасної України (соціально-філософський аспект)» (2009 р.); О. В. Скалацька «Детермінанти виникнення релігійного конфлікту в Україні (на прикладі нових релігій): соціально-філософський вимір»

(2009); О. Е. Никитченко «Особливості формування образу новітніх релігій у контексті сучасного розуміння свободи совісті в Україні» (2011); О. В. Гольд «Американізація як конвергентний процес у релігійному житті сучасності: соціально-філософський аспект» (2012).

У 2013 році підготовлена до захисту докторська дисертація з філософії: О. В. Добродум «Релігія й політика в реальному та віртуальному просторі».

Рішенням Спеціалізованої Вченої Ради Відділення релігієзнавства Д 26.161.03 Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України (протокол № 7 від 6 листопада 2007 року) керівника науково-дослідницького центру «Компаративістські дослідження релігії» Е. І. Мартинюка обрано Почесним співробітником цього Відділення славетної філософської інституції нашої країни.

З 2010 року на філософському факультеті розвивається новий напрямок науково-освітньої роботи – «філософія багатомірності». Початком відповідних досліджень можна вважати видання монографії Л. М. Богатої «На пути к многомерному мышлению» (2010 р.) та захист докторської дисертації «Уявлення про багатомірне мислення, його прийоми та процедури» (2011 р., Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

З вересня 2012 року на філософському факультеті ОНУ з ініціати-ви та під керівництвом проф. Л. М. Богатої створено постійно діючий методологічний семінар «Філософія багатомірності», в роботі якого беруть участь студенти, аспіранти, викладачі філософського факультету ОНУ та інших навчальних закладів міста. На семінарі розглядаються питання методології складності, особливості сучасних поглядів на мисленнєві практики, стан розвитку досліджень багатомірності. В межах семінару відбувається обговорення сучасних методологічних новацій, які стосуються проблематики філософії складності та багатомірності. Результатом роботи нового напрямку стало видання в 2013 р. колективної монографії [*22*].

Науково-культурологічний семінар «Максиміліан Волошин і культура Срібного віку» почав своє існування з травня 2010 року, коли вперше на день народження Максиміліана Волошина до Криму вирушили студенти культурологічного відділення філософського факультету на чолі з О. К. Соболевською, нині завідувачем кафедри культурології. Семінар був організований на основі співробітництва Коктебельського еколого-історико-культурного заповідника «Кіммерія М. Волошина», Будинка-музею М. О. Волошина і філософського факультету ОНУ ім. І. І. Мечни-

кова. З 2010 р. науково-культурологічний семінар проводиться щороку на день народження Максиміліана Волошина в Коктебелі. Коло учасників семінару постійно розширювалось. Якщо на початку роботи семінар був представлений тільки культурологами філософського факультету і декількома студентами-філологами Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, то пізніше у семінарі брали участь як студенти та аспіранти декількох навчальних закладів України, так і студенти й аспіранти навчальних закладів Росії та Німеччини.

Колектив філософського факультету зустрічає 150-річчя ОНУ й 15-річчя філософського факультету з оптимізмом, з новими творчими планами, з думками про подальший розвиток нашого улюбленого факультету.

Список використаної літератури

1. Філософські пошуки. – 2007. – Вип. XXVI. – 230 с.
2. Філософські пошуки. – 2008. – Вип. XXVIII. – 192 с.
3. Філософські пошуки. – 2009. – Вип. XXX. – 299 с.
4. Філософія: базовий підручник для студентів ВНЗ / Є. М. Суліма, В. Г. Кремень, М. І. Міхальченко, О. В. Чайковський; за ред. Л. В. Губерського. – Харків: Фоліо, 2013. – 510 с.
5. Культурологія: базовий підручник для студентів ВНЗ // О. С. Оніщенко, М. В. Попович, М. Ю. Русін, І. І. Старовойтова; за ред. А. Є. Конверського. – Харків: Фоліо, 2013. – 863 с.
6. Лобазов П. К. Религиоведение: уч. пособие / под ред. проф. П. К. Лобазова. – 4-е изд. – Херсон: Гринь Д. С., 2013. – 448 с.
7. Уёмов А. И. Вещи, свойства и отношения / Авенир Иванович Уёмов. – М.: Наука, 1963. – 183 с.
8. Уёмов А. И. Аналогия в практике научного исследования / Авенир Иванович Уёмов. – М.: Наука, 1970. – 262 с.
9. Уёмов А. И. Логические основы метода моделирования / Авенир Иванович Уёмов. – М.: Наука, 1971. – 312 с.
10. Уёмов А. И. Основы практической логики с задачами и упражнениями / Авенир Иванович Уёмов. – Одесса: ОГУ, 1997. – 380 с.
11. Уёмов А. И. Системные аспекты философского знания / Авенир Иванович Уёмов. – Одесса: Негоциант, 2000. – 160 с.
12. Параметрическая общая теория систем и ее применения: сб. трудов, посвященный 80-летию проф. А. И. Уёмова / под. ред. А. Ю. Цофнаса. – Одесса: Астропринт, 2008. – 248 с.

13. Философ Уёмов / под ред. А. Горальского, А. Цофнаса. – Warszawa: Wydawnictwo Universitas rediviva, 2014. – 374 с.
14. Балея С. Зібрання праць: У 5 т. [і 2 кн.] / Степан Балея; [О. В. Чайковський (відп. ред. тому); М. М. Верников (наук.-пошук. робота, укладання, заг. ред., теор. аналіз праць)]. – Т. 1. – Львів: ІФЛІС ЛФС Cogito; Одеса, 2002. – 488 с.
15. Балея С. Зібрання праць: У 5 т. [і 2 кн.] / Степан Балея [М. М. Верников (наук.-пошук. робота, укладання, заг. ред., теоретич. аналіз праць)]. – Т. 2. – Львів: Львівська політехніка, 2009. – 512 с.
16. Верников М. М. Проблема особистості в наукових працях Степана Балея / Марат Миколайович Верников // Філософські пошуки. – 1997. – Вип. IV. – С. 19-27.
17. Верников М.М. Бібліографія праць Степана Балея / Марат Миколайович Верников // Філософські пошуки. – 1997. – Вип. IV. – С. 16-20.
18. Curriculum vitae. Вип. 1. Біографічний метод у гуманітарному знанні: [зб. наук. праць] / [наук. ред. О. А. Довгополова, І. В. Голубович]. – Одеса: ФОП Фридман, 2009. – 220 с.
19. Curriculum vitae. Вип. 2. Творчество П. М. Бицилли и феномен гуманитарной традиции Одесского университета / науч. ред. О. А. Довгополова – Одесса: ФОП Фридман, 2010. – 226 с.
20. Голубович И. В. Биография: силуэт на фоне Humanities. (Методология анализа биографии в социогуманитарном знании): монография. – Одесса: СПД Фридман, 2007. – 372 с.
21. Література з питань релігії та релігієзнавства за 1992-2001 роки / упорядник І. В. Бабушкіна, науковий керівник Е. І. Мартинюк. – Одеса: ОННБ ім. М. Горького, 2011. – 211с.
22. Философия мышления: [сборник статей] / ред. кол. Л. Н. Богатая, И. С. Добронравова, Ф. В. Лазарев; отв. ред. Л. Н. Богатая. – Одесса: Печатный дом, 2013. – 444 с.